

DEBRECENI EGYETEM

BÖLCSÉSZTUDOMÁNYI KAR

NEVELÉS-ÉS MŰVELŐDÉSTUDOMÁNYI INTÉZET

MŰVELŐDÉSTUDOMÁNYI ÉS HUMÁN TANULMÁNYOK TANSZÉK

KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSÜGY A KÁDÁR-KORSZAK IDEJÉN

A NAGYLÉTAI GIMNÁZIUM KÖZÖSSÉGÉNEK ESETE

SZAKDOLGOZAT

Témavezető:

Dr. Erdei Gábor

adjunktus

Készítette:

Tarnóczy Anett Zsófia

Közösségszervezés BA szak

Humánfejlesztő szakirány

Debrecen

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	6
1.1 Téma ismertetése.....	6
1.2 Szakdolgozat kutatási célja	6
1.3 Kutatáshoz való kötődésem.....	6
1.4 Kutatási kérdések	7
1.5 Kutatásmódszertan, célcsoport.....	7
1.6 Kutatás megvalósítása és körülményei	7
2. Elméleti áttekintés	9
2.1 Középiskolák helyzete a II. Világháború után	9
2.2 Oktatásügy a Kádár-korszak idején	9
2.3 Magyarország hatvanas évekbeli oktatáspolitikájának előzményei.....	10
2.4 1961-es oktatáspolitikai reformjai.....	11
2.5 1961-es iskolareform 1965-ös korrigálása	12
2.6 1960-as évek társadalmi helyzete.....	13
2.7 Az iskolarendszer problémái a hatvanas években.....	15
2.8 Hatvanas évek fiataljainak oktatásra való igénye	17
2.9 Az oktatási rendszer válsága	20
3. Nagylétei Gimnázium	22
3.1 Nagylétei település sajátosságai	22
3.2 Nagylétei Gimnázium létrejötte	23
3.3 1963-69 Nagylétei Gimnázium fennállása.....	24
3.4 Nagylétei Gimnázium megszűnésének okai és körülményei.....	24
3.5 Nagylétei Gimnázium utóélete.....	25
3.6 Nagylétei Gimnázium közössége	26
4. Interjúelemzés	27
5. Összegzés	32
Irodalomjegyzék	34
Mellékletek	35

Plágium - Nyilatkozat

Szakedolgozat készítésére vonatkozó szabályok betartásáról nyilatkozat

Alulírott **TARNÓCZI ANETT ZSÓFIA** (Neptunkód: **I10LI8**) jelen nyilatkozat aláírásával kijelentem, hogy a

KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSÜGY A KÁDÁR-KORSZAK IDEJÉN – A Nagylétei Gimnázium közösségének esete

című szakdolgozat/diplomamunka

(a továbbiakban: dolgozat) önálló munkám, a dolgozat készítése során betartottam a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt, illetve a feladatot kiadó oktatót nem tévesztettem meg.

Kijelentem, hogy az elektronikusan feltöltött és a papír alapú dokumentum mindenben megegyezik. (TVSZ 24.§ (8). alapján)

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Debreceni Egyetem megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Tarnóczi Anett Zsófia

hallgató

Debrecen, 2023-03-28

Absztrakt:

Szakedolgozatom elsődleges célja az oktatásügy helyzetének kutatása Magyarországon a hatvanas években a Kádár-korszak idején. Emellett vizsgálom egy abban az időszakban működő kistelepülésen lévő gimnázium történetét a megalakulásának körülményeitől kezdve, a fennállásán át egészen a bezárását követő utóéletéig. Azért ezt a témát választottam, mivel személyes kötődésem fűződik ehhez a településhez, melynek Létavértes a mai neve. Elméleti kutatásomban vizsgálom a hatvanas évek oktatásügyi reformjait, az oktatás fontosságát és az arra való igényt, az akkori társadalmi helyzetet, valamint az oktatás válságát a felhasznált szakirodalmak segítségével. Empirikus kutatásomban interjúk készítésével igyekeztem a lehető legátfogóbb képet kapni a gimnáziumi élet, iskolai közösségek és oktatási színvonal milyenségéről, illetve az akkori nehézségekről és azok esetleges megoldásairól. Az interjúk lebonyolítása során sok kérdésemre részletes választ kaptam a megkérdezettektől. Az interjúalanyaim többnyire volt diákok voltak, akik ma már nyugdíjasok.

Kulcsszavak: hatvanas évek, oktatásügy, gimnázium, közösség

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Dr. Erdei Gábor tanár úrnak, a sok segítségével, bizalmáért, melyekkel nagymértékben hozzájárult szakdolgozatom létrejöttéhez.

Továbbá szeretném megköszönni azoknak, aki interjút adtak nekem és személyes történeteiket megosztották velem, ezzel nagyban segítve a munkámat, őket név szerint is szeretném megemlíteni: Fegyveresné Bokor Mária, Kelemen Istvánné Németh Vica, Szabó Józsefné Bárány Mária, Vígh Katalin, Belgyár László és Sárosi Károly.

Külön szeretném megköszönni Turóczi Barnabásnak, aki szintén, mint hiteles információ forrás rengeteg segítséget nyújtott számomra minden feltett kérdésem megválaszolásával, valamint képi anyagok küldésével.

Végül szeretnék köszönetet mondani, minden egyes személynek, aki a kérdőívem kitöltésével hozzájárult szakdolgozatom sikerességéhez.

1. Bevezetés

1.1 Téma ismertetése

A mai Létavértes város területén a XX. század második felében, pontosabban a hatvanas években működött egy középiskola, a Nagylétai Gimnázium. Ez akkor hatalmas dolognak számított ugyanis közel sem volt jellemző, hogy az ilyen kisebb létszámú közösségek rendelkezzenek középfokú oktatási intézménnyel. Mindennek ellenére csak rövid ideig, mindösszesen hat évig működött 1963-1969 között, a szocializmus időszakában. Létavértes akkor még nagyközség volt és azon belül is két különálló községre volt bontható: Nagylétára és Vértesre, majd csak 1970-ben egyesültek nagyközségé, városi rangját pedig 1996. július 1-jén szerezte meg. Bár aki járt már ott, biztosan furcsállja, hogy miért is minősül városnak, hiszen a település jellege inkább hasonlít egy faluhoz, mintsem egy városhoz. Különállásának oka, az volt, hogy a két területnek más-más volt a földbirtokosa, attól függetlenül, hogy központjaik csupán három kilométer távolságra helyezkedtek el egymástól. Annak függvényében, hogy épp kik voltak a földbirtokosok, viszályok, viták, alkalmanként fegyveres összecsapások is előfordultak. Így akarva akaratlanul a két község lakosai között is létrejött egy kimondatlan ellenszenv, unszimpatia. Így jellemzőek voltak a kisebb helyi konfliktusok. Például az elképzelhetetlen volt, hogy valaki a másik településrészen keressen magának párt. Mai napig elkülönül egymástól a két városrész, de ez a gyűlölködés már rég elveszítette atrocitását.

1.2 Szakdolgozat kutatási célja

Szakdolgozatom kutatási célja, hogy megvizsgáljam milyen hatással volt a település lakosainak akkori életére a középiskola létrejötte, fennállása, illetve megszűnése. Az akkor létrejött közösségek milyenek voltak, vajon van e jelentőségük ennyi év távlatában. Illetve a kutatásom céljához tartozik még a közoktatás milyenségének vizsgálata a szocializmus időszakában, azon belül is a Kádár-korszak idején Magyarországon.

1.3 Kutatáshoz való kötődésem

Apai ágon Létavértesről, azon belül is Vértesről származom. Nagyszüleim, édesapám és nagybátyám ott nőttek fel, így amíg a nagyszüleim éltek rendszeresen jártunk ki hozzájuk a Debrecenről körülbelül 25-30 km-re található városba. Nyaranta több hetet is eltöltöttünk ott nővéremmel és unokatestvéreimmel, illetve ilyenkor találkoztunk mindig

az utcában élő nagymamák velünk korabeli unokáikkal is, akikkel barátságot kötöttünk és van, akikkel mai napig tartjuk is a kapcsolatot. Mikor felmerült, hogy van lehetőségem kutatni egy hozzám közel álló településről, nem is volt kérdés, hogy ennél maradok. Jó érzés egy kicsit jobban beleásni magam a település életébe, mert nyilván sok mindennel tisztában voltam már ami Létavértest, azon belül is leginkább Vértest illeti, azonban most lehetőségem nyílt rengeteg új dolgot megismerni a kutatásom és az utánajárások által, amikre szükségem van ahhoz, hogy minél több kis apró részletet meg tudjak ismerni.

1.4 Kutatási kérdések

Az alábbi kutatási kérdésekre kerestem a választ:

- Miért hozták létre a Nagylétai Gimnáziumot és milyenek voltak a körülményei?
- Mi volt a megszűnésének oka?
- A gimnázium bezárása, hogyan befolyásolta a helyiek életét, illetve azokét, akik odajártak?
- Az akkori diákoknak milyen lehetőségeik adódtak tanulmányaik folytatására?
- Milyen közösségépítő erővel bírt a gimnázium a helyi lakosság körében?
- Hogyan hatott a Nagylétai Gimnázium a település életére?

1.5 Kutatásmódszertan, célcsoport

Szakirodalmak olvasásával, interjúk készítésével, valamint kérdőívvel igyekeztem a kutatás sikerességét minél inkább elősegíteni. A célcsoportom egész érdekesen alakult, ugyanis mint azt már fentebb is említettem, a gimnázium 1969-ben zárta be kapuit, ami már több mint 50 éve volt, így valamennyi, a gimnáziumban tanult diákot igyekeztem felkeresni, akik már a 70 feletti korosztályba tartoznak, de meglepően készségesek és segítőkészek voltak velem. Közösségi felületen keresztül valamennyijüket el is tudtam érni.

1.6 Kutatás megvalósítása és körülményei

Készítettem egy 33 kérdésből álló kérdőívet, melyet egy Facebook csoportban osztottam meg. Mivel a célcsoportom korosztálya 70 feletti, így meglehetősen nehéz dolgom volt, hiszen sokuk nem is érhető el semmilyen közösségi platformon, illetve sajnálatos módon néhányuk már el is hunyt. Így a kérdőív nem tekinthető relevánsnak, a nem megfelelő számú kitöltések miatt. Ennek ellenére érkeztek kitöltések és voltak, akik elérhetőségeik megadásával felajánlották, hogy interjúkkal segítik tovább a munkámat. Így sikerült hét interjút készítenem. Akik interjút adtak nekem, meséltek az akkori időkről, a

gimnáziumról, a körülményekről, megosztottak velem sok személyes történetet, mely sokszor volt szórakoztató vagy a mai időket tekintve elképzelhetetlen. Felettébb érdekes volt őket hallgatni és ezáltal kicsit belelátni az ő kis életükbe. Meséltek nekem a gimnáziumban töltött évek utáni időszakról, hogy hogyan is alakult az ő életük és hogy most hol tartanak. Levéltárakban is próbálkoztam anyagot gyűjteni a kutatásomhoz, de sajnos ennyi év távlatában már nem sikerült megfelelő dokumentumokat fellelnem.

2. Elméleti áttekintés

2.1 Középiskolák helyzete a II. Világháború után

Miután véget ért a II. Világháború, az oktatásügy kardinális átalakulásba kezdett Magyarországon. 1945-1948 közötti időszakban a módosítások *demokratikus keretek* közt ment végbe. Ekkor az iskolák többsége egyházi fenntartású volt, majd 1948. június 16-án az egyházi iskolákat államosították, tehát onnantól kezdve az állam kezébe került az iskolák irányítása, így vettek át 113 gimnáziumot. Ezzel egybekötve kezdetét vette a *szocialista iskolarendszer* bevezetése. „*A kommunista párt úgy tekintett az iskolára, mint az engedelmes állampolgárok nevelésének eszközére.*”

(<https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html#1372>)

Ahogy létrejöttek az általános iskolák, úgy a gimnáziumok átalakultak négyosztályossá és a 14-18 éves korosztály számára volt elérhető. A tanterv is alapjában módosult. Voltak tárgyak, melyek óraszámát növelték, volt, amit teljesen meg is szüntettek. 1949-ben néhány középiskolát, gimnáziummá szerveztek át. „*Megalakultak az általános gimnáziumok humán és reál tagozattal, valamint a szakgimnáziumok, amelyek ipari, mezőgazdasági, közgazdasági és pedagógiai irányúak voltak. Az általános gimnáziumok humán tagozata nyelvi, társadalomtudományi és művészeti irányú műveltséget adott, a reál tagozatok pedig a természettudományi és technikai műveltséget mélyítették el. Mindkét tagozat egyenrangú volt. A szakmai gimnáziumok a termelés számára képeztek középszintű szakmai műveltséggel rendelkező fiatalokat, de az itt végzettek számára is nyitott volt az út az egyetemek felé.*”

(<https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html#1372>)

1950-ben jöttek létre a technikumok, melyek a közgazdasági, mezőgazdasági és ipari gimnáziumok átalakításával alakultak meg. A technikumok 1961 után átalakultak egyrészt szakközépiskolákká, másrészt pedig felsőfokú technikumokká.

2.2 Oktatásügy a Kádár-korszak idején

Szocializmus időszakának Kádár-korszaka Magyarországon 1956-1989 közé tehető. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésével kezdődött meg a Kádár-korszak (elnevezését, az akkor Magyarországot vezető Kádár János, magyar kommunista politikusról kapta). A Kádár-korszak a Magyar Népköztársaság idejére tehető, ami 1949-1989 között volt Magyarország államformája. Kádár Jánost 1988 májusában, az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) országos pártértekezletén, megfosztották hatalmától és

bő 1 évvel később bekövetkezett halála jelképesen véget vetett a Kádár-korszaknak. Ténylegesen viszont akkor ért véget, amikor 1989. október 23-án (a leverett 1956-os forradalom és szabadságharc 33. évfordulóján) kikiáltották hazánkban a harmadik köztársaságot. (Boronkai et. al 2018)

Legnagyobb nehézséget a tanulók számának állandó emelkedése okozta a középfokú oktatási intézményekben. Ugyanis az 1950-es második felében elkezdett megnőni az általános érdeklődés az általános gimnáziumok irányába, ezzel háttérbe szorítva a technikumokat. Továbbá egyre több szakkört hoztak létre és fokozódni kezdett a fontossága az idegennyelvek elsajátításának. Már nem csak oroszot tanulhattak a diákok, és a középiskolások 22%-a másik nyelvet is tanult. Jellemzően angolt, németet, franciát, olaszt, valamint spanyolt volt lehetőségük tanulni. 1966-ra az első éves gimnazisták több mint fele járt valamilyen tagozatú osztályba, és nekik a 73%-a nyelvi tagozatra járt. Ez alátámasztja azt, hogy a természettudományos tagozatok népszerűsége alulmaradt a nyelviakkal szemben. (Mann 2002.)

2.3 Magyarország hatvanas évekbeli oktatáspolitikájának előzményei

1960-as évek derekán nagymértékű, ideológiai alapú iskolareformot hajtottak végre a magyar oktatáspolitikában egyes szintjein. A fő cél az volt, hogy kialakuljon a szocialista-kommunista emberminta. Az erre irányuló törekvések azonban a hatvanas évek közepére megdőltek, az irreális célkitűzések és a túlzottan ideológia vezérlésre fókuszáló elképzelések következtében. Ezt ennek a korrekciója követte, mely kritizálta az ezt megelőző törvénykezések összeségét. Többek között a tíz évre szóló tankötelezettséget, a középfokú oktatás általánossá tételének szükségét, a felnőttoktatás kiterjesztését, szakképzés új rendszerét, valamint a politechnikai oktatást. (Darvai 2017)

Előzménynek vehető, a Balatonfüreden 1956. őszén megrendezésre kerülő pedagógiai konferencia, ahol az előadók különválasztották egymástól a szocialista, illetve a szovjet pedagógiát és ezt a kettőt nem vélték ugyanolyannak. A konferencián jelenlévők megvívózták az 1930-as évek szovjet és szocialista pedagógiáját és a 1950-es évek eleji magyarországi oktatási rendszert. Ezek alapján teljes mértékben egyértelmű, hogy a balatonfüredi konferencián történtek az oktatási reform alapját képezik. (Darvai 2017)

„Az 1956-os forradalom negatív hatással volt a szocialista nevelés híveire és az oktatáspolitikai alkotóira is. az oktatásirányítók „a pedagógia egészének csődjét” látták a forradalomban- szocialista terminológiával az ellenforradalomban –, hiszen a

forradalomban jelentős létszámban iskolakorú fiatalok, egyetemisták és pedagógusok is részt vettek.” (Darvai 2017: 371)

A forradalom sikeres megtorlása után megindultak a viták, hogy mi vezetett az 56-os forradalomhoz és hogy kik érte a felelősek. Az oktatáspolitikusok és a pedagógusok egymásra mutogatva háritják el a felelősséget magukról. A tanügyigazgatás álláspontja az, hogy a pedagógusok ideológiai nevelés átadási kísérlete kudarcba fulladt, nem voltak képesek megfelelő módon átadni az akkori világnézeti nevelést az ifjúság számára. Ugyanis az oktatáspolitikai vezetők szerint, ha az ideológiai nevelést sikerült volna megvalósítani, akkor a forradalmat is el lehetett volna kerülni. A nevelők megítélése szerint viszont a probléma forrása a túlzott és sokszor egymásnak ellentmondó politikai beavatkozásokban keresendő, nem pedig a tanerő szakmaiatlanságában. Ellehetetlenítették számukra, hogy a munkájukat végezzék a folyamatos változtatások bevezetésével és az irreális követelmények felállításával, így az iskola átpolitizálása kudarcba fulladt, aminek az eredménye a forradalom kitörése volt. Így tehát a hatvanas évek első felében jelenlévő oktatáspolitikai igyekezett megalkotni egy kompromisszumos megoldást, aminek az eredménye az lett, hogy az újonnan létrejött tanítási elgondolás a szocialista-kommunista világszemlélet szerint szándékozta abszolválni az oktatási rendszer egybeolvasztását. (Darvai 2017.)

Az 1956-os forradalom és szabadságharc után kiadásra kerültek az új művelődéspolitikai irányelvek *Irányelvek* címmel, mely szerint a művelődést és tudományokat újfent alárendelték a szocializmus sikerességéért vívott harcnak. (Albert 2011)

2.4 1961-es oktatáspolitikai reformjai

A Magyar Népköztársaság neveléspolitikájáról kiadták az 1961.évi III. törvényt. Ez az oktatási jogszabály többek között alap- és középfokon extenzív tanítási elképzelést fogalmazott meg szovjet befolyás alatt, a felsőfok rendszerét átalakította, intenzív gazdasági kritériumokat fogalmazott meg a képzésekben, egyszóval az oktatást egyfajta befektetésnek titulálta. A tankötelezettség kitolódott a 16. életévig és megfogalmazódott az igény arra is, hogy a középfokú nevelés legyen kötelezően előírva kivétel nélkül minden egyes 14-18 év közötti fiatal részére. A reform létrejöttével, egy új iskolatípus is bevezetésre került, mely a szakközépiskola volt. Ennek elsődleges célja az volt, hogy az ezt elvégző diákok az érettségi mellett rendelkezzenek egy szakmával is. Csak az érettségi meglétével már jogosultak a felsőfokú tanulmányok megkezdésére, de a szakma

megszerzése egy biztos B opció lehet számukra a későbbiekben. Ez egyébként a mai napig így van, hogy az érettségi mellé előnyös, ha egy szakmát is kapnak és ha még ezután felsőfokú tanulmányokba kezdenek az csak még tovább növeli a munkavilágában való elhelyezkedésük esélyeit. Az 5+1-es oktatási típus is bekerült a középiskolák világába, melyet a munkára nevelés intézményének beiktatása eszközölt. Ez a gyakorlatban úgy nézett ki, hogy a tanulók 5 napot töltöttek az iskola falai között, 1 napot pedig egy kiválasztott termelő ágazatban tevékenykedtek. *„A reform készítői ezzel az intézkedéssel igyekeztek a gimnázium intellektuális túlsúlyát csökkenteni és a gimnáziumi diáksághoz közelebb vinni a fizikai munkavégzési formát.”* (Darvai 2017. 374.) A középfokú technikumok felsőfokúvá akkreditálódtak, ahol azok tanulhattak, akik előzetesen már szereztek szakmát és/vagy érettségit.

„Az 1961-es törvény nem volt kellően egyeztetve a gazdasági szakemberekkel: az iskolareform költségeire az anyagi fedezet nem állt rendelkezésre.” (Mann 2002. 182.) Tehát az az elgondolás, hogy a gimnáziumokat nagyban fejlesszék már eleve halálra volt ítélve. Így tehát a politikának nem volt más választása, minthogy letegyen a középszintű oktatás univerzálissá alakításáról. (Mann 2002.)

Tehát azt figyelhetjük meg, hogy a hatvanas évek elejétől kezdve a *szocialista oktatásügy liberalizációja* apránként játszódott le. Eleinte magának az oktatás eljárás módjának kérdéskörében, majd folytatódott a köznevelési intézmények *demokratizálásával* az iskolán belül zajló szakmai függetlenség tekintetében. (Albert 2011)

2.5 1961-es iskolareform 1965-ös korrigálása

„A hatvanas évek közepére az iskolareform implementációjáért felelős oktatásfejlesztői szakbürokrácia végérvényesen szembesült azzal, hogy az ötvenes évek végén megtervezet és a hatvanas évek elején elkezdett szocialista ideológián alapuló extenzív oktatási reform, amely az oktatás minden szintjén – különösen a középfokon és a dolgozók iskoláinak fokán – expanziót hirdetett, nem valósítható meg a személyi, tárgyi és egyéb feltételek hiányában. Így szükségszerűen az évtized közepén a reform leállítása történt meg.” (Darvai, 2017: 374)

Jelentős problémát okozott még az is, hogy az általános iskolát befejezők létszáma túlszárnyalja a középiskolák férőhelyeinek számát. Emiatt az általános iskolát befejező gyerekeket igyekeztek a szakmunkásképzők irányába terelni. A megálmodott 5+1-es forma megbukott. Azt viszont még mindig fontosnak tartották, hogy a diákokat munkára

neveljék, de ezt már változatosabban szerették volna kivitelezni. Ugyanakkor a gimnáziumok rohamos korszerűsítése sem elégítette ki kellően az igényeket. „*A nyolcadikosok felvételi jelentkezései azt mutatták, hogy többen érdeklődtek a szakmát adó középiskolák iránt, mint amennyit azok fel tudtak venni. Így az 1964/65-ös tanévben az általános iskolát végzők 66,5%-a szakmát adó középiskolába kérte felvételét; a gimnáziumokba a nyolcadikosok mintegy 31% jelentkezett.*” (Mann 2002. 185.)

Magyarul az elképzelt ideológiai oktatási forma megdőlt és helyébe egy ideológiamentes, szakmai elképzelés lépett. Változás történt tehát az akkori erősen kommunista világnézet és a reális értelmezés között, a realitás javára. Ezt az értelmezést tekintve győzelemként is elkönnyelhető a korrekció. „*Az iskolareform korrekciójáról az MSZMP Politikai Bizottságának 1965. június 8-ai határozata döntött.*” (Darvai, 2017: 374)

A korrekció az 1961-es törvénykezés minden említésre méltó szegmensét szidalmazta. A *határozat új rendszerintegrációs elvet hirdetett, mely kimondta, hogy „az oktatási hálózat fejlesztésénél a jövőben az általános kultúrpolitikai célok mellett meghatározónak kell tekinteni a népgazdaság teherbíró képességét és biztosítani kell a munkaerő-gazdálkodás és az oktatásügy összhangját”* (Darvai, 2017: 375)

A 60-as évek második felében az oktatáspolitikai elmélkedést az 1968. január 1-jén bevezetésre kerülő „*Új gazdasági mechanizmus*”. Nyers Rezső iktatta be, célja a gazdasági gondolkodási koncepció szakaszos beépítése és ezzel a szigorú tervgazdálkodás fokozatos felváltása volt. 1970 szeptemberében megszervezték az V. Nevelésügyi Kongresszust, az 1967-ben újra szerveződő Magyar Pedagógiai Társaság indítványozására. A kongresszus összehívását a magyar nemzetben lezajlott átalakulások idézték elő.

2.6 1960-as évek társadalmi helyzete

Magyarország lakosságának szerkezeti átalakulása tovább folytatódott. Főleg a foglalkoztatási, a családi és társadalmi szerkezetek estek át jelentősebb változásokon. Ebben az időszakban már nem 2-4 gyerekvállalása volt a jellemző, hanem 1-2 gyermeket vállaltak a családok. Ezáltal viszont, hogy csökkent a születések száma, nőtt az aránya azoknak, akik jogosultak a nyugdíjra. Hivatalosan két osztályra különült a társadalom: a **munkás-paraszt**, valamint az **értelmiségi** rétegre. Nem hivatalosan viszont sokkal többféleképpen szeparálódott az akkori lakosság, voltak eltérések iskolázottságot, lakhatási körülményeket és gazdasági szempontokat tekintve.

„A **Kádár-korszak** a 60-as években a korábbiakhoz képest aránylag komoly **szociálpolitikai juttatásokat biztosított**, illetve **bővítette a jóléti szolgáltatások körét**. Emelték a nyugdíjakat, bevezették a **gyermekgondozási segélyt** (gyes), és az egész társadalomra kiterjesztették az **ingyenes orvosi ellátást**. Ezek az intézkedések a növelték a rendszer társadalmi elfogadottságát.”

(https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_12/lecke_04_027)

Annak ellenére, hogy fel lett számolva a ténylegesen gazdag rétege a társadalomnak, az a kitűzött egyenlőség korántsem valósult meg, sőt az **állami újraosztás nyertes**i sem az arra valóban rászoruló szegény alsóréteg volt, hanem jóval inkább a közép-, és felső osztálybeliek.

„A viszonylag kedvezőbb helyzetű csoportok ugyanis nagyobb arányban tudtak hozzáférni a jóléti szolgáltatásokhoz. Különösen a hivatali lakáelosztás szempontjából voltak jobb érdekérvényesítő helyzetben, mint a valódi rászorulók, de az ingyenes egészségügyi ellátást, oktatási rendszert – például bölcsődei vagy óvodai férőhelyeket, a magasabb színvonalú iskolákat – is jobb feltételekkel tudták igénybe venni, mint a szegényebb, iskolázatlanabb rétegek.”

(https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_12/lecke_04_027)

Év	Fizikai	Szellemi	Önálló segítő családtag
1949	35,5	9,6	54,9
1960	59,4	17,2	23,4
1970	70,1	24,6	5,3
1980	66,3	29,7	4,0
1990	61,7	33,0	5,3

1.ábra (Az aktív keresők százalékos megoszlása tevékenységük szerint)

(Forrás: https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_12/lecke_04_027)

Az ábrát elemezve, egyértelműen leolvasható, hogy a fizikai munkát végzők százalékos aránya 1949-1970 között csaknem megduplázódott, az utána következő két évtizedben 1990-ig viszont lassú, közel 10 százalékos csökkenést figyelhetünk meg. Míg a szellemi munkát végzők százalékos aránya 1949 és 1990 között folyamatos növekedést jelez,

hiszen ez idő alatt megtriplázódott a szellemi munkát végzők aránya. Érdekes viszont azt látni, hogy az önálló segítő családtag százalékos aránya drasztikusan lecsökkent, az 1949-ben mért 54,9% körülbelül egy tizedét mérték csak 41 évvel később, 1990-ben, amikor is ez a szám 5,3% volt. Azt lehet megállapítani, hogy az önálló segítő családtagok inkább beálltak fizikai vagy szellemi munkát végezni, ez magyarázható azzal is, hogy a hatvanas években csökkent a születések száma, így úgymond több idő jutott egy-egy gyermekre és a szülőknek több idejük volt elmenni dolgozni. Fizikai munkavégzés alatt értjük azokat, aki mezőgazdasági munkakörben dolgoztak, illetve azokat, aki nem mezőgazdasági munkakörben végeztek munkát, hanem szakmunkások, betanított munkások vagy éppenséggel segédmunkásokként keresték a kenyerüket. Szellemi foglalkozásúak alatt pedig értjük a tanárokat, orvosokat, műszaki értelmiségieket, államigazgatásban dolgozókat, a kulturális elit tagjait, illetve az egyéb irodai dolgozókat.

2.7 Az iskolarendszer problémái a hatvanas években

1958. tavaszán egy Párizs melletti településen Sèvres-ben, az UNESCO által megrendezésre került egy konferencia, ahol a középiskolákban való oktatással kapcsolatban felmerült kérdéseket vitatták meg. Ez a konferencia is csak arról árulkodott, hogy a köznevelés globálisan kulcsfontosságú problémákkal küzdött meg és új irányokat keresett. Ezen a konferencián kiemelten az általános és a szakképzés vonatkozásáról, az általános műveltség érdemi részéről, valamint a középfokú oktatás rendszeréről esett szó. Nézeteltérések alakultak ki a probléma kapcsán, és elég eltérő vélemények születtek, mégis azt lehet elmondani, hogy a résztvevők hozzávetőlegesen kettő táborra tagolódtak. Így jött létre a **konzervatívok**, valamint az **újítók** tábora.

A konzervatívok azt vallották, hogy az általános műveltségnek és képzésnek jóval magasabb a nevelő értéke, mint magának a szakképzésnek. Mindemellett az általános műveltségnek mindenekelőtt *nyelvi-történelmi-irodalmi jellegűnek* kell lennie és minden kétséget kizáróan helyet kell adni az ókori nyelvek tanításának, de ha másnak nem is a latint kötelezően tanítani kellene. *„Véleményük szerint ez a humanisztikus műveltség alkalmas egyedül arra, hogy az ember szellemi erőit, morális és esztétikai érzékét formálja és harmonikusan fejlessze, s ezzel későbbi hivatására előkészítse.”* (Jóború 1961: 4)

A konzervatívok követői kiemelten óvakodtak attól, hogy esetlegesen a technikai, illetve technológiai ismeretek és gyakorlati készségek tanítása szerepet kapjon bármely

köznevelési intézményben. Megítélésük szerint ezen készségek elsajátításának nincs helye az iskolákban, hiszen az iskola falain kívül folyamatosan ezzel találkoznak a fiatalok, illetve nagyarányú érdeklődést is tanúsítanak a technológiai világ irányába, akkor meg miért is pazarolnák ezen készségek megtanításával az értékes időt, ha már úgylis jártasok benne?! Voltak, akik azt állították, hogy pont amiatt, hogy az ifjúság ennyire nyitott a technológia iránt, van szükség még inkább a humanisztikus nevelésre, ezáltal képessé váljon felvenni a versenyt a technikai világ elképesztően gyors fejlődésével. „*Senki nem tagadta ezen a konferencián a sokoldalú, a fizikai és szellemi erőket, a morális és esztétikai érzéket harmonikusan fejlesztő általános képzés nagy nevelő erejét és szükségességét. Sőt általános volt az egyetértés, hogy a korai specializálás kedvezőtlenül befolyásolja a gyermek fejlődését.*” (Jóború 1961: 4)

Az újítók hívei azt vallották, hogy az általános műveltség, mint fogalom és maga a tartalma egyfolytában formálódik és a XX. században, ahol rohamosan fejlődik minden (legyen szó gazdasági, társadalmi vagy tudományos módosulásról), nem releváns ugyanazt általános műveltségnek tekinteni, amit egy félévszázaddal ezelőtt is annak tartottak. Megkérdőjelezték a konzervatívok ideológiáját és arra igyekeztek rávilágítani, hogy a világban végbemenő modernizáció eredményeképpen a szakképzés, valamint általános képzés kapcsolatára is különféleképpen kell számolni, mint ahogyan azt korábban tették.

Magának a vitának a fókuszában az *iskolarendszer egységes vagy differenciált volta*, illetve a tankötelezettség kitolása állt. Abban egyetértés született, hogy az akkori 14-15 éves korig kiterjedő tankötelezettséget fokozatosan növelni kell, illetve, hogy csak az alapfokú oktatás már nem elégíti ki megfelelő mértékben sem a társadalmi, sem a gazdasági igényeket. Ezért az előrehaladás érdekében kötelezővé kell tenni a középfokú oktatást. Abba viszont nem jutottak egyességre, hogy az iskolarendszer egységes legyen vagy differenciált. Míg az újítók az egységes iskolarendszert támogatták, addig a konzervatívok a differenciáltat. A konzervatívok és újítók közt zajló vita jól példázza, hogy fontos döntések meghozatalakor szükség van ezekre, hisz később így születhetnek helyénvaló döntések. Ez a két tábor jól példázza, hogy mindig is lesznek, akik rendíthetetlenül ragaszkodnak a múltbeli, már megszokott dolgokhoz, hagyományokhoz, de a másik oldalon pedig mindig fogunk olyanokat találni, akik a fejlődés, haladás pártján állnak és a jövőbe tekintenek előre. Vitathatatlan, hogy mindkét oldal érvelése helytálló, viszont nem szabad leragadni, haladni kell a korrallal és ettől függetlenül meg lehet őrizni

a múltban már egyszer bevált módszereket, szemléletet. „*A köznevelés minden egészséges reformjának a ma és a holnap követelményeit kell kielégítenie, a történeti fejlődés elavult hagyományait szakítva, s haladó hagyományait magába olvasztva.*” (Jóború 1961: 7)

2.8 Hatvanas évek fiataljainak oktatásra való igénye

Magyarország az 1960-as években a diákok oktatáshoz való hozzáállása változó volt, és az időszakban zajló társadalmi-politikai folyamatok jelentős hatást gyakoroltak erre. Gyökeresen megváltozott a Kádár-korszak időszaka alatt minden, amihez addig hozzá voltak szokva az emberek. Szigor, rend és fegyelem volt, ugyanakkor sok mindenben történt előrelépés.

Az ötvenes évek végén és az 1960-as évek elején Magyarországon zajló politikai és gazdasági reformok után a társadalomban számos változás történt. Az oktatási rendszer is átalakult, és az iskolákban megjelentek új tantárgyak és módszerek. Az állam szerepe is növekedett az oktatás terén, és egyre inkább a központi irányítás felé tolódott el a döntéshozatal.

Az 1960-as évek elején az iskolákban is megkezdődött az "enyhülés" időszaka Magyarországon. Az ötvenes évek kommunista, diktatórikus szellemisége még hatással volt az oktatásra és az iskolai életre az évtized első felében. Azonban az évtized második felében kezdett enyhülni az „*ideológia mindenek felettisége*”.

1960 és 1963 között ugyanakkor még mindig előtérben voltak a kommunista eszmék az oktatás minden területén, beleértve a tananyagot, az ünnepléseket és az iskolán kívüli szabadidő felügyelését is. A tananyagot a párt utasításainak megfelelően építették fel, az ideológiának alárendelve. Az órákon a szocializmusról és a Szovjetunió eredményeiről, előrehaladásairól kellett beszélni, és propagálni kellett a *dialektikus-materialista világnézetet* is. A tanároknak feladatuk volt a „*vallás tudománytalan voltának feltárása a diákok előtt és a vallásos nézetektől való elszakadás*” tanítása.

Tudniillik, hogy az akkor érvényben lévő rendszerben kiemelten jelentős volt a szülők foglalkozása, így a tanároknak kivételes figyelmet kellett fordítaniuk a „*munkás-paraszt származású tanulók*” felvételére és további előmenetelük segítésére. Ennek érdekében külön *szakkorrekpetálási rendszert* kellett kötelezően kidolgozniuk.

A tanévek legjelentősebb eseményei is szorosan fűződtek a Szovjetunióhoz és a kommunizmushoz. Külön ünnepeket szerveztek egyes kiemelt fontosságúnak

számított események megemlékezésére. Ilyen volt az április 4-ei megemlékezés hazánk felszabadulásáról, a Vörös Hadsereg napja, Vlagyimir Iljics Lenin születésének évfordulója, illetve a Kommunisták Magyarországi Pártjának létrejöttéről való megemlékezés. „*A diktatúrák közös jellemzője, hogy beférkőznek az emberek magánéletébe is.*” (<https://vasvari.org/wp-content/uploads/az-1960-as-evek.pdf>)

Az általános iskolákban és középiskolákban történt változások a szocialista ideológiához igazodtak, és az oktatás célja a szocialista társadalom nevelése és formálása volt. Az oktatási intézményeknek kötelességük volt gondoskodni a tanulók aktív, szocialista eszményekhez igazodó szabadidős tevékenységeiről. Gyakoriak voltak az iskola által szervezett mozi-látogatások *szovjet filmhetek alkalmából*, KISZ tábort rendezése és szakkörök szervezése. Ilyen szakkör volt például, a fizika vagy technológiai szakkör.

A diákok külső megjelenésére is nagy figyelmet fordítottak, és megfelelő öltözetben kellett megjeleníteniük az iskolában. Tilos volt a magassarkú cipők viselése vagy éppen testük akármiféle festése. Kötelezően egységes iskolaköpenyt kellett hordaniuk a diákoknak.

Az iskolák azonban nem csak az iskolaépület keretei között voltak hatáskörrel: tilos volt engedélykérés hiányában szórakozni menni, illetve este fél tízet követően szülői felügyelet híján az utcán tartózkodni. „*Volt rá precedens, hogy egy végzős diáklányt azért tanácsoltak el az iskolából, mert házibuliban volt szülői felügyelet nélkül, továbbá a szoknyája hossza sem érte el a minimálisan előírt szintet.*” (<https://vasvari.org/wp-content/uploads/az-1960-as-evek.pdf>)

Az évtized alatt szignifikáns módosulások következtek be az oktatási rendszer tekintetében. Az ipari tagozat mellett, beindították 1960. szeptemberében a mezőgazdasági tagozatot, melyhez nagy reményeket fűztek, mégis igen korán 1963-ban meg is szűnt. 1964-1967 között szakközépiskolai osztályokat indítanak, majd később évente indítottak általános ügyviteli, valamint gyors gépiró osztályokat. Ezek a változások a munkaerőpiac igényeinek megfelelően történtek, és a szocialista gazdaság fejlődését is szolgálták.

Tanév	Óvodás gyermek	Alapfokú oktatásban részesülő tanuló	Általános iskolai tanuló a nappali oktatásban	Szaktanulmányos tanuló	Szakiskolai és készségfejlesztő iskolai tanuló	Középiskolában tanuló összesen	Középiskolában tanuló, ebből: nappali oktatásban	Felsőoktatásban hallgató összesen
1960/1961	184	1 509	1 433	125	–	241	156	45
1961/1962	172	1 555	1 494	135	–	284	171	53
1962/1963	178	1 605	1 521	144	–	334	187	67
1963/1964	184	1 607	1 512	151	–	385	211	82
1964/1965	187	1 561	1 486	164	–	417	231	92
1965/1966	189	1 498	1 457	172	–	407	237	94
1966/1967	192	1 449	1 424	184	–	376	230	90
1967/1968	197	1 392	1 375	195	–	351	228	84
1968/1969	204	1 310	1 298	212	–	335	228	79
1969/1970	213	1 229	1 219	224	–	337	231	79
Felsőoktatásban hallgató, ebből: nappali képzésben	A 8. évfolyamot sikeresen befejezte, összesen	A 8. évfolyamot sikeresen befejezte, ebből: nappali oktatásban	Szaktanulmányos vizsgát tett	Szaktanulmányos vizsgát tett tanuló	Érettségi vizsgát tett tanuló összesen	Érettségi vizsgát tett tanuló, ebből: nappali oktatásban	Felsőfokú oklevelet szerzett hallgató összesen	Felsőfokú oklevelet szerzett hallgató, ebből: nappali képzésben
29	120	107	60	–	32	26	6	4
35	156	127	65	–	36	31	6	4
40	171	140	71	–	44	36	7	5
45	179	148	81	–	50	36	10	7
49	195	154	76	–	57	38	11	8
51	194	158	75	–	63	42	14	9
52	175	152	73	–	70	49	18	10
52	179	163	74	–	74	52	21	11
52	194	182	72	–	73	53	21	12
53	190	180	77	–	68	51	18	11

2.ábra (forrás: KSH)

A Központi Statisztikai Hivatal által közzétett táblázat az oktatásban való részt vettek számáról egészen az 1960-as évektől, egyértelműen megmutatja, hogy a középfokú és felsőfokú tanulmányokat végzők száma növekedő tendenciát mutatott 10 év alatt, egészen 1970-ig, viszont az alapfokú oktatásban résztvevők száma enyhe csökkenést jelez.

Elmondható tehát, hogy az igény magas volt már a hatvanas években is arra, hogy érettségi megszerzésére nyíljon lehetőség. A nagyobb városok középiskoláinak nem volt elég a kapacitásuk, minden érettségi vizsgát tenni kívánó gyerek számára, így több gimnázium is létrejött kisebb településeken. „Az érettségizettek aránya 18 éven felüli népességben 1960-70 között közel kétszeresére, 1980-ra 1960-hoz képest közel háromszorosára nőtt.” (Forray 1988:39)

2.9 Az oktatási rendszer válsága

Elképesztően nagy mértékű fejlődésnek indultak az oktatási rendszerek az 1950-es évek elején, számtalan intézményben akár kétszeresére is megnőtt a tanulók száma, ezzel együtt még magasabb arányban emelkedtek az oktatás költségei és az oktatás a legnagyobb *helyi iparrá* alakult. Nem véletlenül feltételezték azt, hogy ezután az ígéretesnek tűnő időszak után az oktatás nem áll majd meg a fejlődésben és folyamatos javulást figyelhetünk majd meg az idő előrehaladtával. Viszont a népesség állandó növekedésével és ezzel együtt az írástudatlanok számának emelkedésével, ez a nagymértékű előrehaladás az edukációban sem képes lépést tartani. A XX. század második felében az írástudatlanok száma közel 500 millió főre volt becsülhető a világon, amely az akkori kereső lakosságnak több mint felét, körülbelül 60%-át jelentette. Ez a szám 2016-os felmérések szerint már elérte a 750 millió főt, akik analfabéták. Az UNESCO jelenlegi célja, hogy 2030-ra minden ember írástudó legyen, tehát tudjon írni, valamint olvasni. Magyarországon népszámlálási adatok kimutatásai szerint az analfabéták százalékos aránya mindösszesen 1-2%-ra becsülhető. *„Igaz, a nemzeti oktatási rendszerek a jelek szerint mindig válságban vannak. Időről időre mindenütt hiány van anyagiakban, tanárokbán, osztálytermekben, felszerelésekben – csak diákokban nem!”* (Coombs 1971: 1)

Tény, hogy az oktatási rendszerek meglepően gyors ütemben fejlődtek, de ahhoz viszont meglehetősen lassan, hogy a közben zajló események következményeire reagálni is tudjanak. Tehát az *oktatási világválság* végeredményében az ennek következtében kialakuló *egyenlőtlenség az oktatási rendszerek, illetve a környezetük között*. Ehhez az egyenlőtlenség kialakuláshoz több tényező is vezetett. Először is például az, hogy a tanulásra, iskolába járásra való igény ugrásszerűen megnőtt, viszont erre a *tömegigényre* nem voltak kellőképpen felkészülve a már meglévő oktatási intézmények. Másodszor az *anyagi eszközök hiánya* jelentett óriási problémát, ugyanis ez nagymértékben megakadályozta, hogy az oktatási rendszerek megfelelő mértékben eleget tudjanak tenni az aktuális követelményeknek. Harmadik gátoló komponens az *oktatási rendszerek örökölt tehetetlensége*, minek eredményeképpen a *belső ügyekben* döcögősen képesek hozzáidomulni az *új külső szükségletekhez*, attól függetlenül, hogy ezt a pénzügyi kapacitások nem nehezítik meg. Negyedik és egyben utolsó magyarázata a fentebb említett létrejött egyenlőtlenségnek, pedig *„maguknak a társadalmaknak a telhetetlensége – a hagyományos álláspontok, a vallási szokások, a presztízs és ösztönző*

módok és az intézményes struktúrák nehézségi ereje –, amely megakadályozza az oktatás és a képzett munkaerő optimális, a nemzeti fejlődést elősegítő felhasználást.” (Coombs 1971: 2) Ez azt jelenti, hogy a társadalmak túlzottan ragaszkodnak a régi szokásokhoz és módszerekhez, amelyek nem felelnek meg a kor követelményeinek és az újabb kihívásoknak. Ezért nem tudják hatékonyan kihasználni az oktatás és a képzés adta lehetőségeket, ami hozzájárul az egyenlőtlenség és az alacsonyabb gazdasági fejlődés problémájához.

Az oktatási rendszer válságban volt ekkor, viszont szerintem azt lehet mondani, hogy ez mai napig elmondható. Valamiért az oktatási rendszer sosem volt egy egyértelmű, könnyen értetődő, egységes dolog. Ezeknek a válságoknak egy hatalmas tanulsága viszont van, még pedig az, hogy ahhoz, hogy megelőzzük az újabb és újabb válságokat, ahhoz a jelenkor társadalmának, valamint az oktatásnak össze kell fognia és kölcsönösen együtt kell működnie egy jól működő és fenntartható rendszer érdekében. Az képzési rendszer folyamatosan változni fog, nekünk viszont az a feladatunk, – mely egyben egy kihívás is –, hogy lépést tartsunk az innovációkkal és tudjunk alkalmazkodni az esetlegesen bekövetkező modernizációkhoz, módosulásokhoz. Nekünk pedig az a feladatunk, mindannyiunknak, hogy a változásokkal lépést tartsunk és tanuljunk az esetleges hibákból, hogy aztán fejlődhessünk és a már megszerzett tapasztalatinkat használjuk fel arra, hogy jobbak és jobbak lehessünk.

3. Nagylétai Gimnázium

3.1 Nagyléta település sajátosságai

Alapvetően Nagyléta az mindig is egy viszonylag módosabb településnek számított. Báthory Gábortól 1609-ben hajdú kiváltságlevelet kapott a település, mely arra engedett következtetni, hogy Nagylétán hajdúk is éltek. 1712-1871 mezővárosi rangot birtokolt. Trianon előtt három nagyobb település, Nagyléta, Székelyhíd, valamint Diószeg, között volt egyfajta rivalizálás és ekkor még Székelyhíd volt a járási központ. A Trianon következtében meghúzták a határokat és mivel Székelyhíd a határon kívülre került így az új járási központ Nagyléta lett. A második bécsi döntés értelmében, mely 1940. augusztus 30-án született, a trianoni békeszerződés miatt elcsatolt területek egy részét visszakapta Magyarország, így került vissza Székelyhíd is, ami újra a járási központ lett. Viszont a II. Világháború végén, újra visszaállt a Trianon utáni időszak, és járási székhely újra Nagyléta lett. A kommunista hatalomátvétel következményeképp pedig Derecske vált járási székhelyé és innen is ment az irányítás. Derecske ezt a megszerzett hatalmát érezte is mindvégig Nagylétával szemben. Például Nagyléta központjában nem épülhetett magasabb étterem, mint a derecskei Kristály Étterem.

Majd jött a térszerítés, mely már 1948-ban elkezdődött, majd a folyamat befejezése 1959-1961 között zajlott. Magántulajdon termelőszövetkezetekbe való vonása nem tetszett az itt élő tehető parasztoknak. Ez az intézkedés sok fiatalel is üldözött a településről, mivel saját földjeiket elveszítették, amin gazdálkodtak, TSZ tagok nem akartak lenni, így jobbnak látták, ha elköltöznék távolabbi iparvárosokba. Főként Debrecenbe jöttek és szakmát tanultak. Ezzel megindult egy erőteljes elvándorlás 1960-tól, de ettől függetlenül a lakosság száma magas volt továbbra is a népességszaporítás miatt, tehát így is mondhatni sokan maradtak ott. A TSZ és KTSZ intézmények foglalkoztatták a legtöbb helybelit. A központi iparosítás próbált a vidéki nagyközségekbe ipart is vinni, hogy ne csak mezőgazdaság legyen, maradjon az a fajsúlyos, de mellette induljon meg egy kiegyensúlyozott gazdaságfejlesztés. Tehát a hatvanas években elindult ez a vidéki iparosítás. A Kisipari Termelőszövetkezetnek sikerült a környező egyéb településekről néhány szakembert bevonnia. Mind ehhez a polgárosodási folyamathoz pedig nagyban hozzájárult a hír, hogy ugyan ekkor már nem volt járási székhely Nagyléta, de ennek kompenzációjaként megnyithatták a Nagylétai Gimnáziumot. Kialakult egy mondhatni természetes vonzásközpont, melyet a gimnázium jelenléte csak tovább erősített. Nem volt egy nagy iskola, évente mindösszesen 2 évfolyamot indított, mégis sok lelkes tanulni

vágyó fiatal érdeklődését felkeltette, akik helyben vagy a környező települések egyikén laktak. *(Erdei Gábor szóbeli közlése alapján)*

3.2 Nagylétai Gimnázium létrejötte

1956 után egyfajta konszolidált állapotot eredményezett Nagylétán az Aranykalász termelőszövetkezet megalakulása. Ez mérhető volt a foglalkoztatásban, jövedelemviszonyokban is, bár jelentős létszámú volt a Budapestre, vagy naponta Debrecenbe ingázó munkások száma. 1960-ban Nagyléta lakossága meghaladta a 10 000 főt. A debreceni középiskolák tanulóinak kétharmada vidéki volt. Gyors kollégiumi hálózatfejlesztést nehezebb lett volna foganatosítani, ezért dönthettek a vidéki közép fokú intézmények létesítése mellett. Valószínű, hogy a Ratkó korszakban született magasabb gyereklétszám is indokolta a vidék ez irányú fejlesztését. *(Turóczy Barnabás szóbeli közlése alapján)*

Gyakorlatilag a hatvanas évek elején az akkori gazdaságpolitikával összefonódó kultúrpolitika a regionális oktatás felemelését tűzte ki célul, így került Nagyléta elő, mint kis régió központ. Tehát ez egy központi döntés volt, az oktatás bővítése és a koncentráció visszafogása érdekében. 1962-ben született meg erről a döntés és 1963. szeptember 1-jével meg is nyitotta kapuit a Nagylétai Gimnázium. A mai egészségügyi központ helyén lévő úgynevezett zsidó iskolában zajlott az oktatás, mely korábban is iskolaként működött. Az 1950-es 1960-as években tömegesen hoztak létre gimnáziumokat kisebb településeken, mivel sok gyerek volt, ezeken a településeken, illetve vagy nem engedhették meg, hogy nagyobb városokba bejárhassanak tanulni, vagy csak egyszerűen a tömegigényt már nem tudták kielégíteni a nagyobb városok se. Ahogy azt Mann Miklós is írta, a középiskolai férőhelyek száma kevesebb volt, mint a felvételit álló nyolcadikosok létszáma. Így alapultak érettségit adó gimnáziumok egyes településeken, ahová a környező ugyancsak kislélekszámú településekről jártak az akkori gyermekek tanulni. Ilyen gimnázium volt a Nagylétai Gimnázium is, mely 1963-ban jött létre Nagyléta (akkor még) községben, de nyílt Polgáron és Komádiban is gimnázium ekkor és ugyanúgy megszűntek a hatvanas évek végén, mint Nagylétán is és központosítva lettek nagyobb településekre. Komádiból is a diákok java része Derecskén fejezte be a gimnáziumot, de voltak, akik Berettyóújfaluban tanultak tovább. *(Belgyár László szóbeli közlése alapján)*

3.3 1963-69 Nagylétai Gimnázium fennállása

Az akkori Nagylétai Gimnázium léte önmagában csodaszámba ment, mivel a derecskeiek egyfajta suffinak tekintették a települést, akik hozták a mezőgazdasági eredményeket, el kellett viselni a pártkatonákból kinevezett tanácselnököket (volt közöttük hat elemis, pedagógus is). A tanárok főleg Debrecenből jártak ki tanítani, de arra is volt példa, hogy helyi tanárokat vettek fel. Indulás után viszont már több olyan tanár is jött Létára tanítani, akit máshonnan kirúgtak. A diákok nagyon szerettek idejárni, mivel tényleg csak azok a fiatalok jöttek ide tanulni, akik szerettek is volna, nem volt elzüllés vagy renitensség. Ami viszont negatívum volt, hogy elég szegényes volt maga a tanterem, a szertár, és öregek voltak a padosorok is, de a tanulók többsége Bagamértől Monostorig, Pocsajtól Újlétáig nagy részben parasztszülők gyermekei voltak, azaz nem lázadoztak, nem voltak nagy igényűek, és tanultak is. Az itt tanulókból többen is eljutottak egyetemre vagy főiskolára. Mivel 1969-ig működött ez a gimnázium, így sokan nem tudták itt befejezni a gimnáziumot, hanem az akkor már jól működő derecskei középiskola vette át a diákokat és így sokan már ott végeztek.

Meglátszott a gimi jelenléte a település életében: a moziműsorok válogatásán, a művelődési ház kiscsoportjaiban, a kézilabda és labdarúgás versenysport területén (ez a réteg ma már sajnos hiányzik a település életéből).

Létavértes funkcióhiányos és határmenti, fejlesztésre nem javasolt minősítését a megye mondta ki és a járás útján érvényesítette. Ez már a múlt, ám ma sem jobb a helyzet. Munkalehetőség hiányában ezek a közepes és kisméretű települések folyamatosan sorvadnak, kiöregednek. A sok beköltözőt pedig hidegen hagyja minden előzmény és csak a mának élnek. A gimnáziumi tablók egy pincében deformálódtak, nedvesség és penész martalékaik lettek, majd mentek a kazánba. *(Turóczy Barnabás szóbeli közlése alapján)*

3.4 Nagylétai Gimnázium megszűnésének okai és körülményei

Politikai, gazdasági okokból az 1960-as évek végén több gimnáziumot is bezártatták vagy összevontak már meglévő intézményekkel. A kisebb településeken lévő gimnáziumokat a magasabb lakossággal rendelkező településeken lévő gimnáziumokkal kerültek összevonásra. Így kerültek a Nagylétai Gimnázium diákjai a Derecskei I. Rákóczi György Gimnáziumába, ahol befejezték tanulmányaikat. Cserekompensációként pedig

összevonásra került Nagyléta és Vértes, így lett Létavértes, továbbá nagyközségi rangra emelték a települést.

A Nagylétai Gimnázium megszűnésének az oka tehát egy fentről jött utasítás volt, amiről a diákok nem sok mindent tudtak akkor. Utólag visszatekintve talán, ez a Léta-Derecske ellentét okozhatta a problémát. A derecskeiek nem nézték jó szemmel, hogy a Nagylétai Gimnáziumba több tanulót tudtak felvenni és az iskola bezárásával a még nem végzett diákok automatikusan átkerültek a derecskei gimnáziumba. *(Belgyár László szóbeli közlése alapján)*

A gimnázium bezárása tehát erősen befolyásolta azok életét, akik itt kezdték el középfokú tanulmányaikat, mert utána kénytelenek voltak akarattuk ellenére is iskolát váltani, annak érdekében, hogy meg tudják szerezni az érettségit. A derecskei gimnázium másabb volt, több tanuló járt ide, így a közösségek már kevésbé voltak szorosak. Ettől fogva a Nagylétai Gimnázium volt diákjainak többsége bejárós lett, ami volt, akinek nehezített a helyzetén, de olyan is akadt, akinek egyszerűbb volt Derecskére átjárnia, mint előtte Nagylétára volt.

3.5 Nagylétai Gimnázium utóélete

Nagyon jó kapcsolatok alakultak ki ott az évek alatta a diákok között, illetve a tanár-diák kapcsolat is kiváló volt, szigorúak voltak ugyan a nevelők, de nagyon segítőkészek és gondoskodóak is voltak a gyerekekkel, sokan mai napig tartják is a kapcsolatot. A végzettek közül kevesen maradtak helyben, de akik el tudtak helyezkedni, megállták a helyüket és nem kallódtak el. Voltak olyanok is, akik továbbtanulás miatt hagyták el a települést, majd máshol is telepedtek le. Akadnak viszont olyanok is páran, akik, ha el is hagyták a települést, később a nyugdíjas éveikre visszaköltöztek. *(Turóczy Barnabás – A Létavértesi Hírek lap felelős szerkesztőjének szóbeli közlése alapján)*

Összeségében tehát elmondható, hogy mind az itt végzeteknek, illetve mind azoknak, akik végül máshol fejezték be középiskolai tanulmányaikat kiváló kiindulási alapot biztosított a gimnázium. Utána, azok a diákok, akik szerettek volna továbbtanulni, ugyanúgy nyertek felvételt felsőoktatásba, mint bármely másik középiskolában végzett gyerek, ha viszont valamiért mégsem terveztek továbbtanulni a kezükben levő érettségivel már egész jól el tudtak helyezkedni.

3.6 Nagylétai Gimnázium közössége

A gimnázium fennállásának első évében kettő évfolyamon indítottak osztályokat, de 1964-től kezdve a következő években már csak egy évfolyamot engedtek indítani évente, mert ez volt a normatív engedélyezés, így összesen a 6 év alatt 7 osztály indult. Osztályonként körülbelül 30-40 diák tanult a gimnáziumban. Ez ideális volt egy megfelelő közösség kialakítása szempontjából. Az osztályközösségek összessége alkotja magát az intézményt. *„Egy 80-150 fő közötti iskola még lehet közösség amellet, hogy egyúttal intézmény is.”* (Nagy 1979: 125) Így azt lehet megállapítani, hogy a Nagylétai Gimnázium fennállásának első kettő évében, a meglévő három osztály hozzávetőlegesen 90-120 tanulója, egy hatalmas közösséget alkotott az intézményen belül. Nyilván ez a létszám később, az évek múlásával folyamatos ütemben növekedett, így inkább az osztályközösségek váltak a jellemzőbbé.

Mindezek ellenére jó hangulatú volt az iskola, a tanulók szerettek és akartak is idejárni. Tehát el lehet mondani, hogy a gimnázium közösségépítő erővel bírt a helyiek körében. A gyerekek közösen kezdtek el szakkörökön részt venni, sportolni, moziba és színházba járni. A legtöbb idejüket együtt töltötték, szoros kapcsolatok és nagyon jó közösségek alakultak ki és mindez a Nagylétai Gimnáziumnak volt köszönhető.

4. Interjúelemzés

Csatlakoztam egy Facebook csoporthoz, melyben a Nagylétei Gimnázium több volt diákja is tag. Itt megosztottam az általam készített 33 kérdésből álló kérdőívet, melynek sajnos nem volt túl sok sikere, viszont több telefonszámot és email címet is kaptam, így velük fel is tudtam venni a kapcsolatot online formában és egy telefonos beszélgetés keretein belül megválaszolták a feltett kérdéseimet és egy jó hangulatú, nosztalgiával teli eszmecsere alakult ki mindig a végére. Nagyon készségesek voltak és örömmel meséltek személyes történeteket is az akkori időkből.

Interjúalanyaim:

- Fegyveresné Bokor Mária
- Vigh Katalin
- Sárosi Károly
- Belgyár László
- Turóczi Barnabás
- Kelemen Istvánné Németh Vica
- Szabó Józsefné Bárány Mária

Főbb interjú kérdések:

1. Diákként miért épp a Nagylétei Gimnáziumot választotta?
2. Honnan jöttek ide tanulók?
3. Hogy oldotta meg az iskolába járást, ha nem helyi volt?
4. Milyen volt a tanár-diák kapcsolat?
5. Milyen volt a gimnázium közössége?
6. Milyennek ítélte az oktatási színvonalat, illetve kikből állt a tanári kar?
7. Milyen közösségi programok voltak, mennyire volt hatással a gimnázium a település életére?
8. Mi lett azokkal, akik nem itt végeztek?
9. Érettségi után továbbtanultak az itt végzettek?
10. Tartották végzés után a kapcsolatot és ha igen akkor jellemzően milyen formában?
11. Diákként mennyire értesült az iskola bezárásáról?

Interjú fő összegző megállapításai:

1. Legfőbb indíték a gimnázium közelsége volt. Akinek alapból már volt bármi kötődése Nagylétához, annak még nagyobb könnyebbséget jelentett a gimnázium létrejötte. Legyen szó focicsapatról, családi, baráti kötelékekről.
„Nekem nehezebb volt elindulni, mert az én szüleim nem akartak engedni tanulni, mert az én apámnak az volt az elve, hogy menjünk dolgozni mihelyst a nyolc osztályost elvégeztük...sokáig kellett győzködni az édesapámat, de végül azzal sikerült, hogy lett helyben is egy gimnázium, így nem kellett engem elengedni városba.” (2. interjúalany)
„Az előkészítés sikerességét igazolja, hogy a beiratkozott tanulók döntő többsége első helyen választotta a Nagylétai Gimnáziumot.” (5.interjúalany)
2. A tanulók többsége, közel fele helyi lakos volt, a többiek pedig a környező településekről jártak be. Ilyen település volt: Kokad, Álmosd, Bagamér, Pocsaj, Cserekert, Vértes, Újléta, Hosszúpályi, Monostorpályi.
3. Voltak, akik helyközi busszal vagy vonattal érkeztek, de a legtöbben biciklivel vagy éppenséggel gyalog jártak iskolába. Kollégium nem volt a településen, így a legtöbben ingáztak napi szinten. Pocsaj volt a legtávolabbi település, ahonnan jártak be tanulók, onnan például kisbusszal hozták be a gyerekeket minden hétköznap reggel, illetve ugyanez az iskolabusz vitte őket haza is tanítás után. Ez a kisbusz Cserekertben és Léta külső részén is vett még fel diákokat, valamint, ahol épp útba estek felszállni vágyó gyerekek.
4. *„Mivel kis létszámú iskola volt, sokkal jobb volt a tanárok és diákok közötti kapcsolat rendszer, mint mondjuk egy nagy debreceni iskolában és ez nagyon sokat segített a diákoknak anyag megismerésben meg, hogy megszeressenek tantárgyakat.”* (4. interjúalany) Tanárok segítőkészen és gondoskodóan fordultak a gyerekekhez, de ugyanakkor szigorúan fogták őket, nem volt helye kihágásoknak. *„A gimnázium megszűnése után egyedül Békési Sándor Tanár Úr jött velünk tovább Derecskére is, nagyon szerettük őt, ő volt a mi pártfogónk, és mai napig nagyon szeretjük mindannyian Békési Tanár Urat.”* (7.interjúalany)
5. *„Ez egy szűkebb zártabb közösség volt, szinte mindenki ismert mindenkit.”* (3.interjúalany) Összeszokott volt a társaság, főleg mert a létaiak előtte már a nyolc osztályt is együtt járták ki, és akik meg odakerültek más településekről könnyen be tudtak illeszkedni és barátságosan fogadták őket. Ha valaki esetleg

valamilyen okból kifolyólag lemaradt volna, akkor a diákok és/vagy a tanárok vállaltak korrepetálást is. *„Tudtuk, hogy nincs olyan nagy különbség közöttünk, tehát olyan homogén társaság alakult ki.”* (2. interjúalany) Akik idejártak, ők tényleg tanulni akartak és a szülők részéről elvárás is volt, hogy jól teljesítsenek.

6. Meg voltak elégedve az oktatás minőségével. Meglepően jó alapot kaptak a 4 év alatt, megállták a helyüket később is. *„Nekem mindenképpen jó alapot adott mindenből, én elégedett vagyok, mert kitűnő diplomát tudtam szerezni a kis vidéki gimnázium elvégzése után.”* (2. interjúalany)

„Eleve idenyújtottam be a felvételt és utána nem csalódtam a dologban, mert sikeresen vettem a dobbantást az egyetemre, tehát azt mondom, hogy megfelelő szintű képzést kaptunk.” (4. interjúalany)

„A Nagylétai Állami Általános Iskola szaktanári ellátottsága jó volt. Öt-hat új szaktanárnak kellett a lakhatását helyben biztosítani, melyhez állami tulajdonú ingatlanok álltak rendelkezésre. A sokéves tapasztalattal bíró gimnáziumi tanárok mellett több pályakezdő pedagógusnak is állást jelentett az új intézmény.” (5. interjúalany)

„A tanárok szakképzett fiatalok voltak.” (6. interjúalany)

7. *„A létai sportéletet kökeményen megemelte, azzal, hogy ugye a középiskola diákjai azok a létai sportkörökben aktívan részt vettek”.* (4. interjúalany) Népszerű volt a labdarúgás és a kézilabda. Nagylétának már akkoriban is volt egy focicsapata, mely a megye egyben játszott, de akkor ez volt az egyetlen osztály. Inkább az iskola falain belül szerveztek programokat, de előfordult, hogy iskolán kívül is rendeztek eseményeket. Ilyen volt például a sportnap, amikor kerékpártúrára lehetett menni. Volt még néptánckör, énekkar, színjátszókör, fűvószenekar és irodalmi kör is. A művészeti köröknek a művelődési ház adott otthont, mely szintúgy 1962-ben épült meg. *„Szinte minden tantárgynak volt saját szakköre vagy valamilyen foglalkozása és mivel a diákok meg délután 3-4 óra körül menő autóbusszal tudtak hazafele menni, ebből kifolyólag szívesen vettek részt a különböző délutáni foglalkozásokon.”* (4. interjúalany) Rendeztek ki mit tud? -ot, ami nagy népszerűségnek örvendett, sokan megmutatták rejtett tehetségüket, illetve Mikulás ünnepséget is tartottak minden évben. *„Hamar be tudott integrálódni a település életébe az iskola.”* (4. interjúalany) Ezek az eseményeken viszont nem mindenki tudott részt venni, mert például a bejárósokat nem mindig engedték vissza a szüleik vagy épp nem is tudta megoldani a

visszajutását. A diákok többsége délután is bent maradt az iskolában szilenciumon, ekkor csinálták meg a kiadott házi feladataikat és ilyenkor tanultak, így nekik otthon már nem is nagyon kellett. *„Gyakorlatilag majdnem minden szakkör meg foglalkozás úgy volt tervezve, hogy az ingázó még haza tudjon hat óráig jutni a saját településére.”* (4.inertjúalany) Ha végzés után menni szerettek volna valamerre, akkor ahhoz engedélyt kellett kérni az iskolából is, a diákokat ez azért zavarta, mert nem szerették, hogy mindenről kötelességük volt beszámolni. *„Ha moziba akartunk elmenni estefelé, bizony akkor el kellett kérezkedni a tanárbácsitól vagy tanárnénitől, hogy tudjanak róla, hol voltak esti időpontban.”* (2. interjúalany) Ugyanígy mikor Debrecenbe szeretett volna egy osztály színházba menni, először az igazgatótól kellett engedélyt kérni, Ilyenkor a gimnáziumnál gyülekeztek, innen indultak el közösen és miután végeztek akkor is kötelező volt a gimnáziumba visszaérkeznie mindenkinek és majd csak utána engedték őket haza. Évente több alkalommal a tananyaghoz kötődő filmeket vetítettek le nekik helyben, illetve arra is volt példa, hogy Debrecenbe vitték a gimnazistákat premier filmek vetítésére. Nyaranta szerveztek kirándulásokat, így volt lehetőségük eljutni például Balatonberénybe, Telkibányára és Parádfüdőre. Többször besegítettek a helyi termelőszövetkezetek szezonális munkáiba, legyen szó kukoricatörésről, almasedésről, tavaszi krumpliválogatásról vagy épp szőlő szüretelésről. *„Teljesen benne voltunk a közéletben minden területen, nem a politika határozta meg az életünket, hanem a fiatalság, az ifjúság. Aki csak élt és mozgott a gimiben, az mindenki részt vett a település életében.”* (7. interjúalany) *„Minden vasárnap volt délután ötórás tea, összejöttünk fiatalok, táncoltunk.”* (7.interjúalany)

8. Volt arra példa, hogy egy-egy tanuló saját döntése értelmében gimnáziumot váltott második, harmadik évben, és egy jobbnak ítélt gimnáziumba átjelentkezett Debrecenbe, mert úgy gondolta, hogy akkor nagyobb eséllyel veszik fel később jobb felsőoktatási intézménybe. Akik elmentek, főként orvosira jelentkeztek végzés után. *„Utána aztán mégis kiderült, hogy a létai gimmi sem volt olyan rossz, hogy nem tudott produkálni felvételt nyert embereket, az élet bizonyította azt, hogy innen is simán be lehetett kerülni.”* (4.inertjúalany)

Akik pedig amiatt nem tudtak itt végezni mert idő közben megszűnt a gimnázium, azok a derecskei vagy a berettyóújfalui gimnáziumba kerültek át és ott fejezték be középfokú tanulmányaikat vagy olyan is volt, aki már be sem fejezte a

gimnáziumot, nem szerzett érettségét, és nyolc általános maradt a legmagasabb iskolai végzettsége. *„Akik kimaradtak nem is igazán bírták a tanulási tempót, nem voltak jó tanulók, meg hát a szülei se inspirálták őket.”* (7.interjúalany)

9. Több végzett tanulónak is volt lehetősége továbbtanulni. A tanulók közel 30%-a kezdett felsőfokú tanulmányokba. Többen szakmát tanultak, tanfolyamokra jártak vagy katonának mentek, de jellemző volt az is, hogy pedagógus vagy egészségügyi pályát választottak utána. Akik viszont nem tanultak tovább, el tudtak helyezkedni már az érettségivel is. *„Cégen belül végeztem el levelező tanfolyamon több képzést.”* (3. interjúalany)

„A nagy múltú, nagy nevű középiskolákkal szemben talán annyi hátránya volt, hogy néhányunktól a felvételin azért kérdeztek rá az érettségi helyszínére, mert a településről sem hallottak.” (5.interjúalany)

10. Végzés után sokan elszakadtak a településtől és ma már Léta központjába csak ritkán fordulnak meg. *„A legtöbben elkerültek a településről, alakult az élet mindenkinek, de vannak, akik itt maradtak, meg hát nagyon sokan már sajnós el is mentek közülünk. Az 50 éves osztálytalálkozón már nem voltunk ott teljes létszámmal, de megemlékeztünk azokról, akik már nincsenek köztünk.”* (2. interjúalany) Van egy facebook csoportja a gimnáziumnak, néhány volt tanuló tagja és itt tartják a leginkább a kapcsolatot. *„Beszélgetünk egy keveset néha, megköszöntjük egymást, de ennyi sajnós...bejegyzéseket se nagyon osztanak meg a csoportban.”* (1. interjúalany)

„Volt osztálytársaimmal, ha találkozunk, ölelés és kezdődik a visszaemlékezés és sok nevetés.” (6. interjúalany)

11. *„Felröppenő hírek voltak, melyeket akkor még nem is vettünk komolyan.”* (6. interjúalany) Egyszer csak közölték velük év végén, hogy szeptemberben már nem itt kezdik az évet. Lehetett választaniuk, hogy Derecskére vagy Berettyóújfaluba folytatják a tanulást. Körülbelül az osztályok fele nem is fejezte be a gimnáziumot, akik viszont igen, azoknak a 80-90%-a Derecskére ment, a többiek ment Berettyóújfaluba.

„Nagyon nagy tragédiának éltük meg az iskola bezárásának híret...többen sírva is mentünk el.” (7.interjúalany)

5. Összegzés

Mindent összegezve, a kutatásom és az interjú készítéseik segítségével sikerült egy hozzávetőlegesen átfogó képet kapnom az akkori középfokú oktatás milyenségéről, a társadalom tanulásra való igényéről, általános életszínvonaláról, valamint a Nagyléta helyi közösségeiről és a Nagylétai Gimnázium színvonaláról, megítéléséről.

A hatvanas években nem volt egyszerű dolga a gyerekes családoknak, pláne nem egy kisebb településen élve. Főként mezőgazdaságból éltek az akkori családok, sok gyereket vállaltak, akiket szintén bevontak a mezőgazdasági munkákba a lehető legkorábban. Így a hatvanas évek gyerekei már korán munkába kellett, hogy álljanak, segítve ezzel a családjuk életét. Nyaranta rendszeresen dolgoztak, főleg a földeken és sokukat nem is szándékoztak beadni középfokú iskolákba. Illetve a meglévő középiskolák férőhelyeinek száma is korlátozott volt. Mikor a Nagylétai Gimnázium nyitásának híre felröppent a településen, az sokak számára egy esélyt adott a továbbtanulásra. Közelebb volt, mint egy debreceni középiskola, így nyugodtabb szívvel engedték a tanulni vágyó gyerekeket beülni az iskolapadba. Csak azok jelentkeztek, akik tényleg szerettek is volna tanulni. Ettől függetlenül volt lemorzsolódás az évek alatt. A gimnázium megszűnésekor morzsolódtak le a legtöbben, mert nem jelentkeztek át másik gimnáziumba befejezni a tanulmányaikat. Több gyerek továbbment felsőoktatásba is a gimnázium elvégzése után, de azok is szépen meg tudták állni a helyüket az életben, akik „csak” egy érettségit szereztek. Ugyanabban az évben épült a település Művelődési Háza, mint amikor a gimnázium is megnyitotta kapuit. Több művészeti tevékenységet végző csoportnak adott helyet, illetve a helyi bálók, a szalagtűző és ballagás ünnepsége is itt zajlott. Mozi és színházlátogatásra is volt a gimnazistáknak lehetősége évente több alkalommal. A sportélet meglehetősen élénk volt az iskola életében. A tehetségesebbnek vélt fiúk a helyi felnőtt- és ifjúsági labdarugó csapatban játszottak, valamint a gimnazistákra épülő női és férfi kézilabdacsapat szerepelt megyei bajnokságokon is. Az interjúk elemzéséből egyértelműen látszik, hogy a megkérdezettek kivétel nélkül szerették a Nagylétai Gimnáziumot. Szerették a közösséget, a tanárokat, a programokat, a lehetőségeket, amiket kaptak. Nekik ez tényleg egy esély volt, amivel éltek és nagyon megbecsülték. Nagyon rosszul élték meg a hirtelen megszűnését, és nem jó szívvel váltottak iskolát. Sokakban az tartotta a lelket, hogy azért akadtak ismerős arcok a másik iskolákban is. Voltak, akik kollégiumba kényszerültek költözni, de olyan is volt, aki inkább bejárós lett, minthogy beköltözzön a kollégiumba.

Ahhoz képest, hogy egy kis létszámú gimnázium volt, igencsak élénk közösségi életet tudtak folytatni az iskola falain belül és kívül is. Benne voltak a település közéletében, mindenki tudott a településen a gimnáziumról, a diákok egyenruhába jártak iskolába, ami még inkább egy mi tudatot alakított ki az odajárók körében. Életre szóló barátságok kötődtek, és rendkívül jó osztályközösségek alakultak ki. Érettségi után a végzett gimnazisták többsége szétröppent az ország különböző pontjaira. Mivel a gimnázium hirtelen szűnt meg, így a gimnázium, mint kapocs is egyik pillanatról a másikra szakadt meg. Hosszas évek után a közösségi média segített egy kicsit újra összehozni a volt diákokat.

Irodalomjegyzék

- ALBERT Gábor (2011): Nevelés elméleti és történeti alapjai. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/albert_gabor/index.html (2023-04-06)
- BORONKAI Szabolcs – KAPOSZI József – KATONA András – SZÁRAY Miklós (2018): Történelem 12. Debrecen, Alföldi Nyomda Zrt.
- COOMBS Philip H. (1971): Az oktatás világválsága, Budapest, Tankönyvkiadó.
- DARVAI Tibor (2017): Az oktatáspolitikai változása Magyarországon az 1960-as években. [14688_31.pdf \(oszk.hu\)](#) (2023-03-28)
- FORRAY R. Katalin (1988): Társadalmunk és középiskolája. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- JÓBORÚ Magda (1961): Élet és iskola (A modern köznevelés történelmi és társadalmi háttere). Budapest, Gondolat Kiadó.
- NAGY József (1979): Köznevelés és rendszerelmélet. Veszprém, Országos Oktatástechnikai Központ.
- MANN Miklós (2002): Budapest oktatásügye 1873-2000. Budapest, Önkönet, 180-196. p.
- Belgyár László szóbeli közlése alapján
- Erdei Gábor szóbeli közlése alapján
- Turóczi Barnabás szóbeli közlése alapján
- https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_12/lecke_04_027 (2023-03-28)
- <https://vasvari.org/wp-content/uploads/az-1960-as-evek.pdf> (2023-03-28)
- <https://www.letavertes.hu/Cpage.aspx?key=67> (2023-03-28)
- <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/1369.html#1372> (2023-03-31)

Mellékletek

1. Interjúvázlat:

Létrejötté:

1. Miért jött létre a Nagylétai Gimnázium?
2. Hogyan jött létre?
3. Kiknek a vezetésével, támogatásával jött létre a Nagylétai Gimnázium?

Működése:

4. Kikből áll tanári kar?
5. Milyen működési nehézségekbe/kihívásokba ütközött az iskola?
6. Milyen településekről jártak be a diákok?
7. Kik alkották a tanulói célcsoportot?
8. Milyen volt a bejárósok és a helyiek aránya?
9. A bejárósok számára mekkora nehézséget jelentett a kollégium hiánya?
10. Voltak szakkörök, korrepetálások?
11. Milyen más program, diákélet lehetőség nyílt a településen?
12. Voltak a település által szervezett iskolán kívüli közösségi programok?
13. Szerveztek e a tanárok/diákok iskolán kívüli közösségi eseményeket?
14. Ha igen mennyire voltak nyitottak a diákok ezekre az alkalmakra?

Értékelés:

15. Milyen volt az oktatási színvonal?
16. Milyen volt az iskola híre?
17. Ön hogyan került oda?
18. Szeretett odajárni?
19. Tovább tanult az érettségi után?

Szerzett ismeretség, kapcsolatok:

20. Mennyire alakultak ki szoros kapcsolatok?
21. Van, akivel mai napig tartja a kapcsolatot?

Utóélete:

22. Mit gondol, mi változott volna, ha 1969-ben nem zárják be a gimnáziumot?
23. Voltak, akik tovább tanultak a gimnázium befejezése után?
24. Hány gimnáziumi évet töltött ott?
25. Ha végig odajárt milyen alapot adott?
26. Ha nem járt végig oda, milyen alapot adott?
27. Miután bezárt a gimnázium a diákok/tanárok hova mentek tovább?

2. Képi anyagok:

Nagylétei Gimnázium

Művelődési Ház 1962.

Mikulás ünnepségi előadás a Művelődési Házban – Ének az esőben

Pál Margit osztályfőnök tanulóival zenés-táncos mulatságon

Létai barátnők a Művelődési Ház előtt

IV/A osztály

Nagylétai Gimnázium 1964-68-as osztálya

Nagylétei Gimnázium Néptáncsoportja 1965-66

Nagylétei Gimnázium tornavizsga

Nagylétei Gimnázium tablóképe 1963-1967, IV.A osztály

Nagylétei Gimnázium tablóképe 1964-1968

Nagylétei Gimnázium ballagó diákjai 1967.

Nagylétei Gimnázium osztálytalálkozó

1.	Bokor Mária
2.	Boldog Viola
3.	Bui Emma
4.	Csige Elvira
5.	Gáll Jolán
6.	Gombos Sára
7.	Gulyás Julianna
8.	György Róza
9.	Holló Ilona
10.	Kárándi Ilona
11.	Kiss Aranka
12.	Máté Ibolya
13.	Máté Mária
14.	Mészáros Katalin
15.	Nagy Jolán
16.	Nagy Viola
17.	Németh István
18.	Nyíri Gyula
19.	Papp Katalin
20.	Pelei Viola
21.	Pongor Erzsébet
22.	Pongor Etelka
23.	Rác Róza
24.	Réz Irén
25.	Simon Ibolya
26.	†Szabó Gyula
27.	Szána Mária
28.	Tarján Mária
29.	Tóth Pálma
30.	Varga Lajos
31.	Vida Árpád
32.	Vígh Katalin

1967-ben érettségizettek névsora

Forrás: Turóczi Barnabás

1968-ban érettségistűnk

Név	Lakcím
† Belgyár László	4030. Debrecen, Kerekes F. u. 20/c.
† Bora Irén	ELHUNYT!!!!
Bun Zoltán	4032. Debrecen, Lehel u. 20. XII. 96.
Deli Zoltán	4281. Létavértes, Móricz Zs. u. 1.
Dobos Barnabás	4271. Mikepércs, Rózsás u. 4.
Elek Irén	4211. Ebes, Vadas u. 41.
Fodor Erzsébet	†
† Fodor Éva	1203. Budapest, Baross u. 39. I/6.
† Huszti Valéria	4281. Létavértes, Móricz Zs. u. 1.
Johan György	4030. Debrecen, Pásztor u. 3/a.
Kecskés Ildikó	3529. Miskolc, Szilvás u. 34. III/2.
Kiss Róza	4130. Derecske, Szabó P. u. 14.
Kozma Erzsébet	4281. Létavértes, Népbolt u. 1/b.
Kozma Júlia	4087. Hajdúdorog, Mester u.
† Kovács Kálmán	4033. Debrecen, Gábor Á. u. 30/b.
Krasznai Ételka	4030. Debrecen, Gyórfy i. u. 33.
Ladányi Ilona	4030. Debrecen, Mikepércsi u. 66/2. B.ép. fsz 2.
Lakatos Margit	ELHUNYT!!!!
† Mázló Gizella	4281. Létavértes, Kölcsey u. 7.
† Musta Klára	4281. Létavértes, Árpád tér
Orvos Mária	4030. Debrecen, Tubarózsa u. 26.
✓ Papp Éva	4031. Debrecen, Diófa u. 57. 789-72
† Pokol Mária	4028. Debrecen, Simonyi u. 7/a.
† Pongor Erzsébet	4281. Létavértes, Szél u. 9.
† Puskás Dezső	4281. Létavértes, Új u. 26.
Szabó Irén	†
Szalay Katalin	4281. Létavértes, Kölcsey u. 1.
† Szentmiklósi Júlianna	7173. Zomba, Kossuth u. 11.
Szima Emma	4181. Nádudvar, Mester u. 1.
† Szima Mária	4030. Debrecen, Horgász u. 38.
Túróczi Barnabás	4281. Létavértes, Gyár u. 8
† Tóth Ilona	4281. Létavértes, Hunyadi u. 30.

† = meghalt

Nagylétai Gimnázium 1964-1968 osztályának névsora

Forrás: Turóczi Barnabás